

Driftsplanlegging for innlandsfiske

Veileder

Hvorfor driftsplanlegging?

En driftsplan er et handlingsorientert verktøy for rettighetshaverne for å samordne og klargjøre egne interesser i forvaltningen og utnyttelsen av fiskeressursene og fisket. Med den nye loven om laks og innlandsfiske fra 1992 ble driftsplanlegging formalisert som en sentral del av rettighetshavernes forvaltning og bruk av ferskvannsfisken.

En driftsplan bidrar til en helhetlig drift av et fiskevann, en elvestrekning eller et vassdrag. I driftsplanen samordnes og koordineres virksomhet rettet mot selve fiskebestanden og utnyttelse av fiskeressursen gjennom ulike former for fiske. I tillegg klarlegges hvem som har ansvaret for ulike tiltak og satsninger og hvordan planaktivitetene skal finansieres. Kort sagt kan vi si at en driftsplan er utmarkslagets egen virksomhetsplan de nærmeste 3-5 årene fram i tid. Loven legger opp til at driftsplanen skal være det sentrale private styringsredskapet for de høstbare ferskvannsfiskeressursene. En driftsplan er ofte en forutsetning for god dialog med ulike myndigheter og gjennomslag for fiskeinteressene i forbindelse med andre saker som berører fiskeressursene og grunneiernes rettigheter knyttet til disse. En driftsplan vil også være et sentralt verktøy dersom det er uenighet mellom rettighetshaverne om målene med driften, skjøtsel, bruk, utnyttelse og kostnader. Et utmarkslag eller grunneierlag består ofte av mange medlemmer med ulike interesser. Det er derfor viktig å finne fram til felles ståsted og mål for hvordan fiskeområdet skal drives. Driftsplanen er også viktig for å

gi signaler til omverden om mål og tiltak. Gjennom en intern planprosess blant rettighetshaverne og utforming av en driftsplan avveies ulike synspunkter. Dette er grunnlaget for en felles og omforenet forståelse for hvordan fiskeområdet skal drives de nærmeste årene. I tillegg til egne avveininger er det også viktig å få inn synspunkter fra andre interesser (fiskerforeninger, yrkesfiskere, reiselivslag, regulanter, o.a.) og offentlig forvaltning, først og fremst kommunen. På denne måten får ulike synspunkter og interesser bryne seg mot hverandre i en prosess. Driftsplanen skal være et godt arbeidsverktøy for rettighetshaverne for å nå det potensialet som ligger i fiskeressursene.

Driftsplan:

- Tydeliggjør og avklarer grunneiernes mål med bruken av fiskeressursen.
- Prioriterer ulike biologiske og næringsmessige tiltak.
- Har en plan for hvem som er ansvarlig for å gjennomføre tiltakene
- Har en tidsplan for når tiltakene skal gjennomføres
- Har en plan for finansiering av tiltak.
- Bedrer samarbeidet mellom grunneierne, og mellom grunneierne, brukere og offentlige myndigheter.
- Bedrer gjennomslaget overfor myndighetene knyttet til søknader om tilskudd og tillatelser.
- Styrker rettighetshavernes interesser overfor andre interesser.
- Gir bedre dokumentasjon av fiskeressursen og hvordan den utnyttes.
- Bidrar til bedre ivaretagelse av fiskeinteressene i utbyggingssaker.
- Klargjør sammenhengen mellom biologiske og økonomiske mål med fiskeressursen.
- Sikrer fiskeinteressene i planområdet bedre innflytelse i andre planprosesser.

Trengs alltid driftsplan?

Trengs det driftsplaner over alt? I fiskeområder der det er små utfordringer, enighet om målene for området og gode rutiner for eksempel kortsalg, oppsyn og rutiner for å følge med på fiskebestanden, er det liten grunn til umiddelbart å starte en planprosess som vil koste tid og ressurser, kun for å konstatere at en "fortsetter som før". I slike situasjoner kan ytre forhold, for eksempel krav om driftsplan for å få tilgang til tilskuddsmidler, være det som medfører at en driftsplanprosess startes opp. Da er det viktig å ta vare på den fungerende praksisen og først og fremst ta sikte på å dokumentere og formalisere denne i en enkel driftsplan. I en slik situasjon er det viktig ikke å legge opp til en omfattende og kostbar prosess.

Lakse- og innlandsfiskeoven om driftsplanlegging

Bestemmelsen om organisering og driftsplanlegging står i § 25. Her heter det:

For å fremme en forsvarlig og rasjonell forvaltning av fiskeressursene skal fiskeforvaltningen arbeide for felles organisering. Der utnyttelsen av fiskeressursene tilsier det, plikter fiskerettshaverne å gå sammen om felles forvaltning av fiskeressursene.

...

Når det finnes hensiktsmessig skal det utarbeides driftsplan for et vassdrag eller et fiskeområde.

Denne paragrafen kom inn i loven etter initiativ fra grunneierorganisasjonene. Hensikten med initiativet var at rettighetshaverne skulle få økt råderett over fiskeressursene. Dette skulle blant annet oppnås gjennom å utarbeide driftsplaner. Driftsplaner skal være et hjelpemiddel i arbeidet med forvaltningen av fiskebestandene i det enkelte vassdrag. Dette er derfor ikke bare en oppgave som kan pålegges gjennom lov om laksefisk og innlandsfisk, men det er også fornuftig og ofte helt nødvendig for å få en god og helhetlig forvaltning av fiskeressursene.

Loven gir rammene for såkalt flertallsvedtak (se nedenfor), og gir retningslinjer om driftsplanenes innhold:

"Driftsplanen bør inneholde oversikt over fiskeressursene i det aktuelle området med forslag til kultiverings- og utnyttelsesplan. Videre bør den inneholde forslag om det innbyrdes forhold og størrelse av fiskerettighetene i vassdraget, om organisering av fiskeinteressene, om bortleie eller salg av fiskekort, mengden av fisk som skal tas opp, om redskapsbruk, om minstemål, fredningstider og økonomiske forhold ved tiltaket. Driftsplan utarbeides av fiskerettshaverne, om nødvendig med bistand fra fiskeforvaltningen."

Organisering — en forutsetning for driftsplanlegging

I fiskeområder med dårlig organisering må etablering av en hensiktsmessig organisering være første trinn og skje før en starter på driftsplanen. Det er vanskelig å utforme en god driftsplan uten god organisering av grunneierne i planområdet. Det finnes mer detaljert informasjon om organisering av utmarkslag i andre veiledere og på internett, men fordi hensiktsmessig organisering er en så viktig forutsetning for driftsplanlegging, har vi med en kortfattet veiledning her.

Mange norske utmarkseiendommer er små og dekker sjelden et helt vassdrag, en innsjø eller et vassdragsavsnitt som er naturlig arrondert for en hensiktsmessig drift. For å sikre at fiskeretten forvaltes og brukes på en god og helhetlig måte må rettighetshaverne organisere seg i et lag som forvalter rettighetene på vegne av grunneierne, eller lager felles rammer for bruken. Før en driftsplan utarbeides, er det derfor nødvendig at grunneierne organiseres i et utmarkslag¹. Arealet og ressursene som utmarkslaget omfatter vil variere, men det er hensiktsmessig med et lag som dekker et visst område slik at ikke laget blir for lite. Om laget har

ansvaret for både jakt og fiske, vil en kanskje ha behov for flere driftsplaner, for eksempel en driftsplan for elg, en for småvilt og to driftsplaner for fiske, en for hvert av vassdragene i lagets område.

Organisering av grunneiere i et område bør i utgangspunktet være frivillig. Nesten alltid vil det være grunneiere som ikke ønsker å bli medlemmer i et lag. Men hvis for mange står utenfor utmarkslaget, vil dette kunne vanskeliggjøre både det løpende arbeidet i laget og en driftsplanprosess. For å kunne utarbeide en operativ driftsplan for et vassdrag der ikke alle er medlemmer i laget, bør som hovedregel minst 80 % av arealet (eller andelene) som driftsplanen skal gjelde for være organisert. I en driftsplanprosess for et område der ikke alle grunneiere er medlem i utmarkslaget som står som hovedsansvarlig for initiativet er det viktig å involvere de uorganiserte på en best mulig måte i planprosessen og den endelige planen.

Et utmarkslag organiseres enten slik at laget også disponerer fiskeretten på vegne av alle rettighetshaverne og er ansvarlig for salg og utleie av fiskeretten samlet; eller slik at laget fungerer som en overbygning der grunneieren selv (eller vald/samarbeid mellom flere grunneiere) står for salg av fiskekort eller utleie av fiske på egen grunn. I det første tilfellet fordeles utbytte til

¹ Organisasjoner som samler grunneiere i et område benevnes på ulik måte. Grunneierlag og utmarkslag er vanlige begrep, men også betegnelser som elveeierlag og viltlag er benyttet. Vi bruker systematisk begrepet utmarkslag om organisasjoner av grunneiere der saksområdet er forvaltning og drift av jakt og fiske.

medlemmene etter andelsprinsippet og etter at driftsutgifter er trukket. I det andre tilfellet skjer den forretningsmessige driften av fisket på eiendomsnivå, mens grunneierne er underlagt felles regler når det gjelder for eksempel fiskeregler, oppsyn, fiskekultivering mv.

I dette tilfellet er det vanlig at driftsutgiftene i laget dekkes gjennom en driftsavgift som pålegges medlemmene av årsmøtet. Hvilken av disse modellene en velger vil kunne ha konsekvenser for utformingen av vedtektene og skattemessige forhold.

Befaringer, som her på regulerte Aursjøen i Oppland, er en viktig del av driftsplanprosessen.

Standardvedtekter for utmarkslag

Flere lover er med og legger rammene for hva som vil være hensiktsmessige vedtekter for utmarkslag. Den nye samvirkeloven fra 2008 medfører endringer som alle utmarkslag må forholde seg til. Nye lag må ha vedtekter som tilfredsstiller samvirkeloven fra starten av, mens etablerte lag må gjennomføre vedtektsendringer i tråd med loven innen 2012. Viktige krav til vedtektene:

Foretaksnavn og rammene for virksomheten

- Foretaksadresse
- Virksomhetens art (formål og arbeidsområde)
- Evt. andelsinnskudd og regler for forrentning og tilbakebetaling ved utmelding
- Om evt. medlemskontingent og anvendelse av overskudd
- Antall (evt. øvre og nedre grense) styremedlemmer
- Krav til årsmøtet (sakliste, regler for innkalling)
- Regler for fordeling av formue ved oppløsning

Medlemskap

- Medlemskap er åpent for alle som kan ha nytte av å samhandle med laget, dvs alle grunneiere i området med areal av en viss størrelse
- Krav om umiddelbar innmelding og oppdatert medlemsregister. Nyinnmelding ved eiendomsoverdragelse.
- Utmelding når som helst, hovedregel maks tre måneders utmelding. Kan forlenges ved saklig grunn, for eksempel frister i forbindelse med alminnelig jakt/fiskeforvaltning
- Medlemskap kan ikke nektes uten saklig grunn. Utestengning kun ved vesentlig mislighold eller annen tungtveiende grunn.

Valgbarhet

- Alle medlemmer må anses å være valgbare til styret.
- Om styret skal kunne bestå av ikke-medlemmer må dette positivt fremgå av vedtektene.
- Forretningsfører kan ansettes uten å være medlem.

Kapital

- Laget må ha en forsvarlig egenkapital men denne er ikke tallfestet.
- Medlemmenes fiske- (og evt. jakt) rettigheter innmeldt i laget danner grunnlaget for medlemmenes andeler i foretaket.

Fullmakter

- Ingen kan gis fullmakt til å stemme for mer enn ett medlem.
- Skal være tidsavgrenset, for eksempel gjelde for ett årsmøte.
- I utgangspunktet en stemme per eiendom, men anledning til å gradere etter areal eller andeler.

Møte mellom grunneiere og fiskere er nyttige for å utveksle synspunkter.

Flertallsvedtak — riset bak speilet

Hvis oppslutningen om laget er for dårlig, og eiendommer som er sentrale for en hensiktsmessig forvaltning ikke er organisert, har lakse- og innlandsfiskeloven bestemmelser om såkalt flertallsvedtak som kan brukes til å sikre oppslutning i laget om ikke frivillighet fører fram. Sameieloven har også lignende bestemmelser om flertallsvedtak i sameier.

For gjennomføring av organisering eller driftsplan gjennom flertallsvedtak kreves det at en følger de reglene som gjelder for slike prosesser svært nøye. Det er laget en sentral forskrift som detaljert beskriver framgangsmåten ved gjennomføring av flertallsvedtak etter § 25 i forbindelse med organisering eller drift av vassdrag. For å sikre gyldige flertallsvedtak må prosedyrene i forskriften følges på en nøyaktig og konsekvent måte. Forskriften finnes på: <http://www.lovdata.no/for/sf/md/xd-20000503-0378.html>

For gjennomføring av driftsplan gjennom flertallsvedtak kan det også være nødvendig å få fastsatt en bruksordning etter jordskifteloven for å få klargjort rettighetsforhold og fastslått andeler i fisket. Dette er ofte en komplisert prosess og det er viktig å forsøke å bidra til at dette ikke svekker samarbeidsklimaet blant grunneierne, men heller på noe som klargjør rettigheter og plikter. I flere tilfeller har flertallsvedtak utløst krav om bruksordning via Jordskifteretten fordi det har vært uklarheter om rettigheter eller andeler.

Offentlig fiskeforvaltning – samarbeidspartner og rådgiver

Fiskeforvaltning skjer både i regi av rettighetshavere, brukere og offentlige myndigheter. Fiskeretten tilhører som hovedregel grunneieren.

Rammene for forvaltning og utnyttning settes av den offentlige forvaltningen. Det har de siste årene skjedd en betydelig omlegging av den offentlige fiskeforvaltningen. Den offentlige fiskeforvaltningen består nå av Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, fylkesmannen, fylkeskommunen og kommunen. Som følge av forvaltningsreformen har ansvaret for de høstbare innlandsfiskeressursene blitt flyttet fra fylkesmannen til fylkeskommunen. Fylkesmannen har beholdt ansvaret for fiskearter på rødlista og spesifiserte storørretbestander. I driftsplanarbeidet skal en i utgangspunktet regne med å forholde seg til kommunen og fylkeskommunen, som begge bør kunne bidra med råd om både biologiske, juridiske og bruksmessige forhold, og i tillegg knytte sammen en privat driftsplan med offentlige planer for samme område. Fylkeskommunens nye rolle ble etablert fra 2010, og det kan variere i hvilken grad fylkeskommunen og kommunen har spesifikk kompetanse på innlandsfiske. I kommunen er det i første rekke landbrukskontoret eller miljøvernkonsulenten som kan bidra. Fylkesmannen har tradisjonelt vært den sentrale offentlige aktøren i fiskeforvaltningen. Fylkesmannen vil ofte kunne bidra med kunnskap og innspill selv om deres rolle knyttet til forvaltning og bruk av innlandsfisk er redusert.

Paragraf 25, siste ledd i tredje avsnitt, lyder: "Om nødvendig kan departementet utarbeide driftsplan på eget initiativ." Dette må tolkes slik at myndighetene, dvs. i praksis kommunen, kan utarbeide en driftsplan i vassdrag der det er stort behov for det, men hvor det ikke har vært mulig å få grunneierne til å ta ansvar for driftsplanprosessen.

Også jordskifteretten er en del av den offentlige fiskeforvaltningen og kan om nødvendig bistå med å avklare rettighetsforhold, fastsette andelsgrunnlag og bruksordninger i forbindelse med organisering og driftsplanlegging

Ulike interesser som drar i hver sin retning er krevende. Lovverket og domstolene har imidlertid virkemidler som kan gi nødvendige avklaringer selv i krevende spørsmål.

Utforming av en driftsplan: God prosess det sentrale

En god driftsplan baseres på en godt planlagt prosess som alle parter kan ha tillitt til og føle eierskap til. Som hovedregel er det rettighetshaverne som skal ta initiativ til, gjennomføre, vedta og arbeide etter en driftsplan. Det er viktig at både prosessen og planen gjenspeiler rettighetshavernes mål og ambisjoner, samtidig som de er i tråd med målene i lakse- og innlandsfiskeloven.

Proessen bør sikre gode muligheter for både formelle og uformelle innspill og kommentarer. Formelle krav innebærer blant annet å sikre at alle involverte rettighetshavere får adekvat informasjon og invitasjon til å delta i prosessen, en godt annonsert høringsrunde og et formelt, gyldig vedtak i utmarkslaget. For eksempel bør høringsutkastet gjøres lett tilgjengelig for alle medlemmer. Gode muligheter for mer uformelle innspill kan sikres gjennom to - tre møter eller seminarer i løpet av prosessen, for eksempel arbeidsseminarer ved oppstart og ved utarbeiding av høringsutkast. I driftsplaner som omfatter områder med både organiserte og uorganiserte grunneiere er det en storfordel om også de som ikke er organisert får plass i arbeidsgruppe eller planutvalg. I driftsplanprosesser som omfatter flere utmarkslags områder er det på samme måte viktig at alle lag har representasjon.

I noen tilfeller kan det være aktuelt at også myndigheter eller brukere deltar aktivt i driftsplanarbeidet. Uansett bør andre interesserte gis mulighet til å gi innspill og få innsyn i prosessen. Dette gjør ofte at planen blir bedre. Fiskerforeninger deltar ofte i lokal fiskeforvaltning gjennom aktiviteter som prøvefiske, oppsyn, kurs og opplæring. Det er også etablert praksis at noen foreninger forpakter fiske fra grunneiere. Også andre som hyttevelforeninger, idrettslag og andre kan ha interesser knyttet til et fiskeområde. Reiselivsnæringen og vassdragsregulanter vil i mange områder også ha betydelige interesser inn mot en driftsplanprosess. Det finnes mange muligheter for hvordan andre interesser og brukere kan involveres i planarbeidet, særlig gjennom åpne møter, seminarer og høringer. I noen tilfeller vil det være hensiktsmessig å gi slike interesser en plass i et planutvalg, men det vil da være mest naturlig at rettighetshaverne er i flertall. Det finnes også eksempelavtaler hos grunneierorganisasjonene på hvordan roller og ansvarsfordeling mellom for eksempel utmarkslaget og den lokale fiskerforeningen i driftsplanen kan avklares.

Prosessen steg for steg:

- 1 **Initiativ.** Tas som regel av rettighetshaverne gjennom utmarkslaget. Det kan også være en landbruksorganisasjon, kommunen, fiskerforening m.fl. som tar initiativet.
- 2 **Forberedende møte.** Vurdere behov for planlegging. Velger evt. arbeidsgruppe/planutvalg. Vurderer behov for innleid hjelp. Få innspill og synspunkter på prosessen.
- 3 **Oppstart.** Vedta mandat, arbeidsprosess, organisering og kostnader og finansiering.
- 4 **Informasjon til alle rettighetshavere.** Gjelder både de som er organisert og de som ikke er organisert. Viktig å informere andre som også er interessert eller kan bidra i prosessen. Orienterer om planer og be om innspill. Må skje snarest etter vedtak om oppstart.
- 5 **Engasjere planlegger/sekretær.** Vurderes om det er behov for innleid hjelp i forhold til planens omfang, behov og egne ressurser og kvalifikasjoner i utmarkslaget.
- 6 **Oppstartmøte.** Diskusjon og avklaring av mål for driftsplanen. Viktig å avdekke konflikter og foreta prioriteringer av målene.
- 7 **Kartlegge rammer og forutsetninger i offentlige regelverk og planer.**
- 8 **Kartlegge og summere opp ressurser og forutsetninger:** Kunnskaper fra for eksempel vannprøver, prøvefiske, fiskekortstatistikk/kundeundersøkelser, økonomiske forutsetninger.
- 9 **Gjennomføre supplerende undersøkelser** om det anses å være behov for det. Vurder kurs eller seminarer til skolering, impulser, ideer utenfra.
- 10 **Planskisse som gjerne kan presenteres på et drøftingsmøte.**
- 11 **Høring med tidsfrist.** Må sendes alle rettighetshavere og det anbefales at den også sendes til evt brukerorganisasjoner og kommunen.
- 12 **Revisjon av planutkast basert på innkomne høringsuttalelser.** Styret i utmarkslaget eller planutvalg.
- 13 **Vedtak av planen i ekstraordinært eller ordinært årsmøte i utmarkslaget.**
- 14 **Trykking og mangfoldiggjøring av planen.**
- 15 **Planen tas i bruk som et aktivt arbeidsverktøy og styringsredskap.**

Plan for stort eller lite område?

Driftsplaner blir i utgangspunktet laget for et fiskeområde. Grensene kan trekkes både ut fra naturforhold eller rettighetsmessige forhold. For eksempel kan planen være for alle fiskemulighetene i utmarkslagets område, for et etablert fiskekortområde, for en naturlig avgrenset del av et vassdrag eller for et helt vassdragssystem. Den beste avgrensningen er ofte den som tar hensyn til både naturforhold og rettigheter. Da får planområdet grenser som er naturlige både ut fra biologiske og bruksmessige forhold.

Det er altså ikke noe klart svar på hvor stort område en driftsplan bør omfatte.

I utgangspunktet bør planen ikke omfatte et for lite område, og planen bør dekke et vassdrag eller vassdragsavsnitt som har en naturlig avgrensning. Fordi dette vil variere fra sted til sted og situasjon til situasjon, kan en noen steder bestemme seg for et planområde som er relativt lite, mens en i et annet område definerer et driftsplanområde som er langt større og for eksempel dekker arealer og vassdrag i flere kommuner og omfatter flere utmarkslag.

Hvis en i et utmarkslag bestemmer seg for å lage flere driftsplaner (for eksempel et utmarkslag som befinner seg på vannskillet mellom to vassdrag, eller hvis en har ulike fiskekortordninger innen laget), kan det være hensiktsmessig å kjøre planprosessene parallelt for å effektivisere prosessene. Hvis planområdet omfatter arealer som drives av flere utmarkslag, er det viktig å sikre at alle lagene får godt eierskap til planene og at den vedtas slik at den er forpliktende for alle lagene.

Planens innhold

Driftsplandokumentet bør holdes så kort som mulig, gjerne på 10- 12 sider. Omfattende statusbeskrivelser og dokumentasjon kan gjerne plasseres i vedlegg og holdes atskilt fra selve planen (mål og handlingsdel). En driftsplan kan gjerne bygges over en standard mal og det anbefales følgende struktur:

Forord

Her beskrives kort årsaken til driftsplanen er utarbeidet og hvem som står bak planen. Videre bør det redegjøres for hvordan arbeidsprosessen har foregått.

Innledning

Her klargjøres lagets mål for ressursen og forvaltningen av den i planperioden. Dette er en viktig del av arbeidet, og en plan uten klare mål blir en dårlig plan!

Status med beskrivelse av planområdet

Her gis det en oversikt over planområdet på en måte som er relevant for planen. Viktige temaer er:

- Kort oversikt over naturforhold
- Eiendomsforhold med oversikt over type og antall rettighetshavere i planområdet.
- Kunnskap om fiskeressursen med oversikt over arter, viktige gyte- og oppvekstområder, produksjon og avkastning, gjennomsnittsstørrelse og kvalitet på fisken.

- Oversikt over bruken av fiskeressursene; typer fiske som foregår, uttak av fisk, salg av fiskekort/utleie av fiske
- Tilrettelegging og fiskestellshistorikk
- Offentlige planer og vedtak som angår fisk og fiske i driftsplanområdet (rammer)

Delplan biologi

Denne delplanen tar utgangspunkt i statusbeskrivelsen av fiskeressursene, og klargjør målene for fiskebestanden i planperioden, og identifiserer deretter hvilke utfordringer som en står overfor. Virkemidler velges ut fra hvilke mål og utfordringer en prioriterer. Utfordringer og virkemidler knyttet til rekruttering, kvalitet og vekst på fisken, uønska fiskearter beskrives og en anviser virkemidler for eksempel knyttet til; beskatningsregler, habitattiltak (for eksempel forbedring av gyteområder), uttynningsfiske, kultivering/fiskeutsetting, oppsyn og kalking. Også tiltak knyttet til bedre kunnskap om fiskebestanden inngår i delplanen (prøvefiske, fangststatistikk, gytefisketelling) dersom mangelfull kunnskap er en utfordring for bedre planlegging og forvaltning. Det er viktig at denne delplanen i utgangspunktet opererer innenfor myndighetenes rammer for fiskereguleringer, kultiveringsplan og kalningsplan. Det er viktig å prioritere hvilke vann og elvestrekninger som utmarkslaget ønsker å jobbe med og hvilke som skal få være som de er.

Fysisk tilrettelegging, informasjon og overvåking av fiskebestanden er gjengangere i mange driftsplaner.

Delplan næring

Delplanen skal klargjøre og legge til rette for bruken av fiskeressursene og gjennom dette stimulere til næringsmessig utnyttning. Plan for næring skal, innenfor de biologiske målsettingene og virkemidlene som er prioritert;

- Avklare prioriteringer mellom ulike former for utnyttelse, for eksempel mellom yrkesfiske, rettighetshaveres husbehovsfiske og tilreisendes fritidsfiske og turistfiske, eller mellom innenbygds- og utenbygds fiskere, og vedta fiskeregler som er tilpasset de aktuelle bruksformene
- Legge til rette for og stimulere til de prioriterte utnyttelsesmåtene gjennom salg av fiskekort eller utleie av fiske, herunder valg av priser og praktiske løsninger for salg av fiskekort
- Konkretisere og anviser rekkefølge for tiltak som styrker muligheten for næringsmessig utnyttning for eksempel knyttet til informasjon, skilting, tilrettelegging av gapahuker og fiskeplasser.
- Tiltak knyttet til produktutvikling, markedsføring og rekruttering av fiskere

Aktuelle temaer for delplanen å anviser er særlig tiltak innenfor tilrettelegging (for eksempel skilting, gapahuker/hvilebuer, stier, parkering og brygger), profilering (trykte eller internettbaserte fiskeguider/fiskekart, plakater, logo, fangstbørs), produktutvikling gjennom kobling av fiske med overnatting, matservering eller guiding der det ligger til rette for slikt samarbeid, eventuelt felles markedsføring og salg.

En driftsplanprosess kan føre til at grunneierne, hytteiere, fiskeguider, sportsfiskebutikk, reiselivsaktører, m.fl. setter seg som mål å utvikle stedet til en destinasjon for sportsfiskere. For nå et slikt mål må utmarkslaget sørge for at fiskeressursene forvaltes og tilrettelegges i tråd med ønskene til de gruppene av fiskere man ønsker skal komme. På samme måte som heisselskapet på en skidestinasjon må sørge for at skiheisene går, at det er nedfarter for barn og godt øvde og at skisporene er preparerte, så må utmarkslaget sørge for at det er tilrettelagt for spennende fiskeopplevelser for ulike grupper av fiskere, eks spesialiserte ørretjegere og familiefiskere. Det vil variere fra plan til plan og fra utmarkslag til utmarkslag hvorvidt ansvaret for næringsvirksomheten legges til laget og driftsplanen, eller om dette primært skal være den enkelte grunneier eller bedrifts ansvar. I det siste tilfellet vil det ofte være slik at driftsplanen sørger for fellestiltakene, knyttet til for eksempel tilrettelegging og informasjon.

Delplan økonomi

Delplanen skal sikre at de ulike tiltakene som er foreslått og prioritert er realistiske og kan finansieres. Ofte vil planens ulike tiltak måtte finansieres gjennom inntekter fra fiske, i noen tilfeller gjennom tilskudd fra det offentlige. Delplanen skal også inneholde en tidsplan som viser når tiltakene skal gjennomføres og hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene.

Sonering er ofte en fornuftig tilnærming

Ofte er det ulike interesser knyttet til utnyttelsen av en innlandsfiskebestand. Noen grunneiere kan ønske å satse på fisketurisme, mens andre kanskje prioriterer eget husbehovsfiske. Blant fritidsfiskere er noen interes-

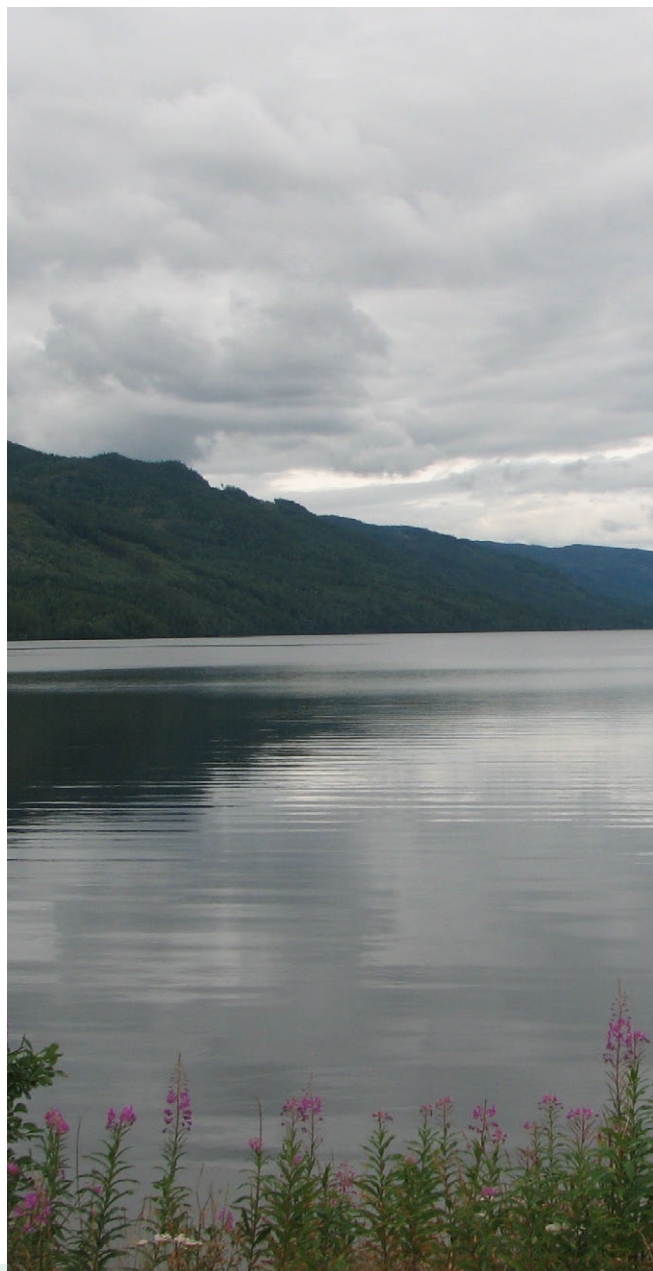
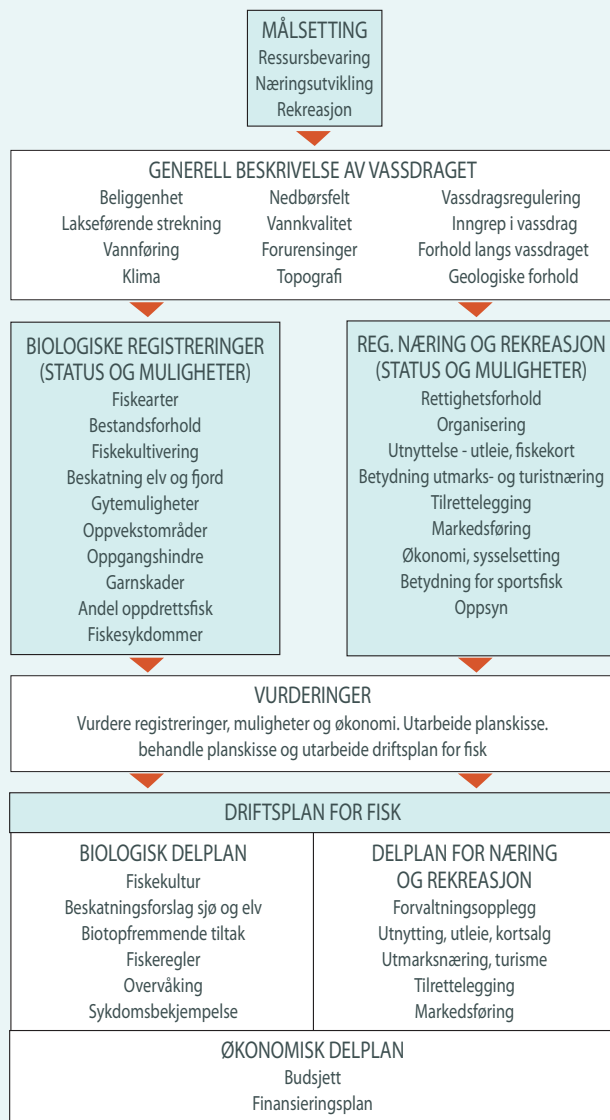
sert i å kunne fiske med ulike redskaper og fange fisk til mat. Segmenter av sportsfiskere ønsker kanskje å fiske kun med flue og jakte på stor fisk, men disse setter de kanskje gjerne ut igjen, eller de nøyer seg med å kunne ta med en og annen fisk. I planområder med slik utpreget flerbruk kan en tilnærming gjennom såkalt sonering være

en svært fornuftig og konfliktdepende tilnærming. Det vanligste er geografisk sonering, der for eksempel elvestrekningen eller planområdets ulike vann deles opp for ulike typer fritidsfiske. Men det er også mulig å sonere i tid, der for eksempel turistfiske prioriteres først i sesongen, mens husbehovsfiske skjer senere.

Med bruk av en prøvegarnsserie kan en få et godt bilde av tilstanden i et ørretvann.

INNHold I PLANEN OG REKKEFØLGEN I DRIFTSPLANARBEIDET

Finansiering og støtte til planprosess

Miljøvernmyndighetene kan søkes om tilskudd til lokale fisketiltak. De siste årene har det vært begrensede midler til innlandsfisk.

Fylkesmennenes landbruksavdelinger disponerer fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler) knytta til utvikling og tilrettelegging. Dette er midler som går til samarbeidsorganer innen landbruket, og de fleste fylker har planer for bruk av disse midlene som også omfatter satsning på reiseliv, utmark eller lokal mat. Innovasjon Norge (regionnivå) forvalter bedriftsrettede BU-midler som kan være aktuelle for eiendommer som for eksempel ønsker å satse på fisketurisme eller foredling av innlandsfisk, forankret i en driftsplan. Søknad om BU-støtte til en planprosess bør knyttes til næringsdelen og rettes til Fylkesmannen.

Enkelte kommuner kan også ha midler og næringsfond knyttet til kompensasjoner og avtaler i forbindelse med for eksempel vassdragsregulering som kan benyttes til å støtte driftsplanarbeid.

De ulike fylkeskommunene er i ferd med å etablere ulike tilskuddsordninger knyttet til vilt, fisk og friluftsliv. Følg med på din fylkeskommunes nettside for informasjon om deres tilskuddsordninger.

De siste årene har fiskefondets midler til innlandsfiske vært svært beskjedne og bremset arbeidet med forvaltning av innlandsfiskeressursene. Direktoratet for naturforvaltning arbeider med en ny handlingsplan for innlandsfisk og dette vil kunne utløse friske midler som fordeles gjennom miljøvernmyndighetenes system eller via fylkeskommunene.

LMDs handlingsplan for innlandsfiske som skal gjelde i tiårsperioden fra 2006 har et verdikjedeperspektiv og vil i utgangspunktet prioritere konkrete næringsrettede tiltak og ikke driftsplanlegging som sådan. Driftsplaner som understøtter slike næringssatsninger er imidlertid ofte nødvendig for å få tilgang til midler fra denne ordningen.

Nettsider:

www.fylkesmannen.no tar deg lett videre til ditt fylke.

<https://soknadssenter.dirnat.no/> inneholder elektronisk søknadsskjema for tilskudd til lokale fisketiltak.

Eksempelplaner

Femund – Trysilvassdraget – en omfattende plan

Planen er omfattende og dekker seks kommuner i to fylker. Hele den norske delen av Femund-Trysilvassdraget omfattes av planen. Gjeldende plan for perioden 2004-2012 er "andre-generasjons" plan. Fordi planen omfatter et så stort område, er den utarbeidet i et tett samarbeid mellom offentlige myndigheter, rettighetshavere og brukere. Planarbeidet har vært ledet av en styringsgruppe på åtte personer, hvorav fem representerer rettighetshaverne. Planen ble utarbeidet i løpet av ett år, og kostnadene for planarbeidet var kr 200.000,-.

Plandokumentet på nesten 100 sider består av en innledende statusdel som fiskeribiologiske forhold, informasjon og tilrettelegging og næringsaktiviteter i hele planområdet. Handlingsdelen består først av tre overgripende tiltak relevant for hele området, deretter følger en områdevis tiltaksplan med prioritering av tiltak og finansieringsplan for disse. Siden planen dekker et så omfattende område, omfatter den i noen tilfeller mindre, lokalt avgrensede driftsplaner.

Driftsplanen for Femund-Trysilvassdraget omhandler både yrkesfiske og fritidsfiske, og gir anvisninger slik at de to bruksmåtene kan kombineres.

Driftsplan for Lyseren – en enkel plan

Lyseren er et vann på 7,5 km² beliggende i Østfold. Sjøen er kjent som en rik krepselokaltitet og det er mange fritidsboliger og betydelige friluftslivsinteresser knyttet til sjøen. Grunneierforeningen har siden 2001 arbeidet etter en enkel og oversiktlig driftsplan for innsjøen. Siden 2001 har det vært gjennomført i overkant av 20 tiltak som å etablere informasjonstavler, merking av skjær og grunner, vannprøver, kvikksølvprøver av fisk, prøvekrepsing og tiltak mot tyvkrepsing, fiskeundersøkelser, fiskekonkurranser, tiltak som reduserer bestandene av mink og kanadagjess, opprensning av kanaler med mer. Den nåværende planen gjelder for årene 2006-2010. Driftsplanen definerer følgende mål:

- Bidra til å følge opp at vannkvaliteten opprettholdes.
- Ivareta bestandene av kreps, fisk og andefugl og livsmiljøet i og ved vannet
- Bruke og utvikle vannets naturressurser som del av ressursgrunnlaget for landbruket og legge til rette for bygdeturisme
- Legge til rette for et variert tilbud av fiskemuligheter og opplevelser

Det er definert 23 tiltak som skal gjennomføres i løpet av 2010 som støtter oppunder målsettingene i driftsplanen. Foreningen utarbeider årlige tiltaksplaner hvor det blir fastsatt hvilke tiltak som skal gjennomføres, hvem som har ansvaret for dem og hvordan de skal gjennomføres. Foreslåtte tiltak legges fram for Lyseren Samarbeidsutvalg for å få innspill til tiltakene. Tiltaksplanen behandles og vedtas av årsmøtet for Lyseren Grunneierforening som gjennomføres i februar.

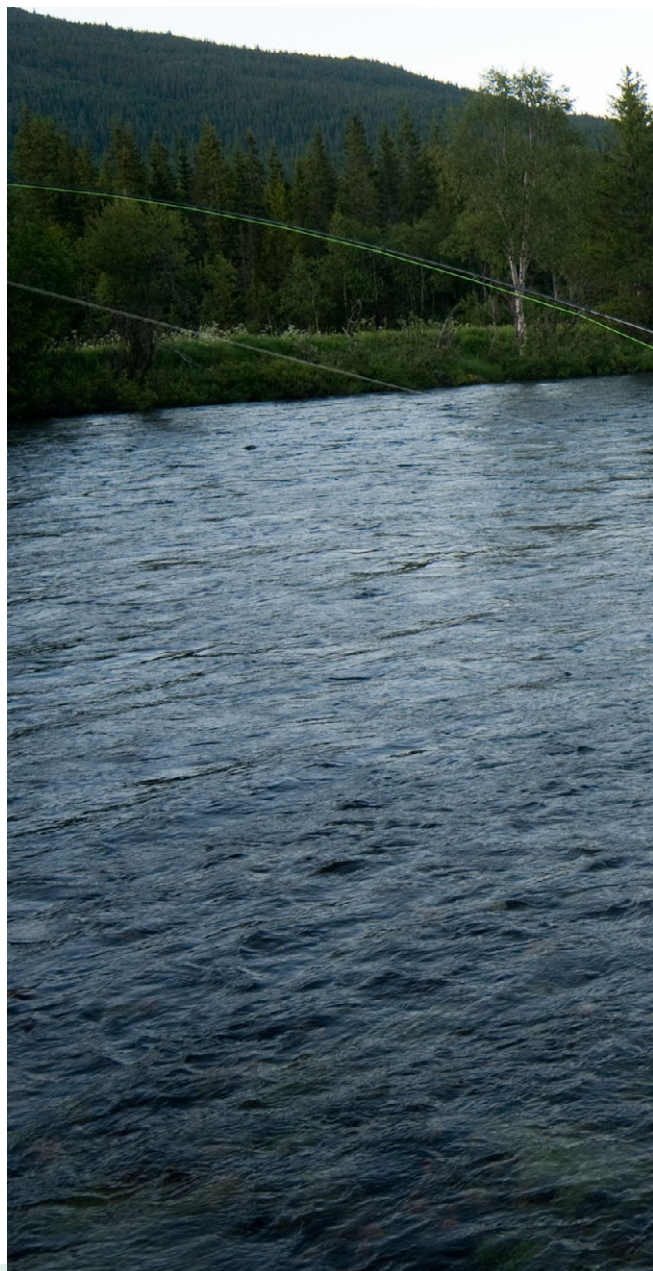
Edelkrepsen er en viktig ressurs i Lyseren.

Driftsplan for Hemsila –attraktive fiskeelver i en fjellturismested

Dette er en kortfattet og handlingsorientert plan for hovedelvene i Hemsedal i Buskerud fylke. Den eksisterende driftsplanen er for perioden 2007 – 2011 og er "andre generasjons" driftsplan for området. Elvene i området har vært svært populære fiskeelver siden 1970 tallet og har fått økende betydning for sommer-turismen i området. Det er blant annet innført både fredningssoner, fluefiskesoner og strenge kvotebestemmelser for å sikre kvaliteten på fiskeopplevelsene som tilbys. Handlingsdelen i planen er kortfattet og konkret, og består av en del om fiskekultivering og en annen del som tar for seg andre tiltak, i hovedsak tiltak knyttet til tilrettelegging. Alle prioriterte tiltak er kostnadsberegnet og det er avsatt midler og tidsplan for gjennomføring.

Fluefiskere i Hemsila. Driftsplanen for disse elvene søker å tilrettelegge fiskeopplevelser som passer for både spesialister og nybegynnere.

Driftsplaner 10 år etter: Hva har vi lært?

I Norge har vi nå en mer enn tiårig periode med driftsplanlegging for ferskvannsfiske. De fleste planene og mest ressurser er brukt på driftsplanlegging for laksevassdrag. Men det er også utarbeidet mange driftsplaner for innlandsfiske. Mye av planarbeidet

skjedde imidlertid på slutten av 1990-tallet, og var knyttet til omfattende satsninger med støtte både fra miljøvernmyndighetene og landbruksmyndighetene, og en generell opprusting av både kompetanse og kapasitet til driftsplanlegging i grunneierorganisasjonene.

Erfaringene med driftsplanlegging i innlandsfiskevassdrag er blandet. For mange planer er blitt "skrivebordspaner" og ikke et nyttig verktøy for den løpende driften av vassdraget. Det er imidlertid også eksempler på at driftsplanen har blitt et viktig verktøy for grunneierne på vegen til en bedre utnyttelse av fiskeressursene i vassdraget. Mange planer kunne ha godt av en revisjon i takt med erfaringene som er høstet for den driftsplanbaserte forvaltningen.

Driftsplanen er først og fremst utmarkslagets egen virksomhetsplan de nærmeste 3-5 årene, og er en hjelp til å prioritere ressurser og oppgaver. En driftsplan som er gjennomført med en god prosess, kan bli en svært nyttig virksomhetsplan for laget. En god plan bidrar til en god biologisk forvaltning av ressursene, samtidig som den bidrar til en god næringsmessig utnyttelse av vassdraget for laget og for andre som f.eks. arbeider med turisme.

En stor utfordring for forvaltning og utnytting av innlandsfiskeressursene har vært at det siden begyn-

Forholdet til andre planer og sektorer

Driftsplanen er rettighetshavernes egen plan. Imidlertid er det viktig at driftsplanen utarbeides innenfor de rammer som fastsettes av offentlige lover og forskrifter, og andre retningslinjer som for eksempel handlingsplaner. Det er viktig at den som er sekretær for driftsplanarbeidet setter seg godt inn det som foreligger av relevante regler og planer, slik at dette kan samordnes og tas hensyn til under arbeidet.

En god driftsplan vil være et viktig verktøy i ulike sammenhenger både i forhold til andre planer, andre sektorinteresser og finansierungsordninger. For fiskeinteressene er kommunens arealplaner, og fiskeforvaltningens planer for eksempel knyttet til kalking og kultivering viktige å forholde seg til og kommunisere med. Vassdragsmyndighetene utformer ofte tverrsektorielle vassdragsplaner. EUs vanddirektiv kan ytterligere aktualisere slike planer. I forhold til alle disse typene planer vil en driftsplan dokumentere verdien av innlandsfiske, og vise hvilke prioriteringer som grunneierne har samlet seg om. Driftsplaner for fiske i verneområder kan klargjøre og begrunne grunneierens planer for fiske, behov for infrastruktur og dermed også forenkle mulighetene for dispensasjoner.

Hjelp og råd

For utarbeiding av driftsplaner som har et visst omfang kan det være aktuelt å engasjere hjelp. Årsakene til dette kan være både at styret og arbeidsutvalget ikke har kapasitet til å utarbeide og tilrettelegge for planprosessen, men også behov for styrket kompetanse i arbeidet kan være årsak til ønske om ekstern bistand.

Det finnes muligheter til å hente inn kompetanse fra ulikt hold. Grunneierorganisasjonene har personell som påtar seg oppdrag knyttet til driftsplanlegging.

En rekke private utmarks- og fiskerikonsulenter tilbyr sine tjenester på dette området. Ved bruk av ekstern hjelp er det viktig å huske på at planen fortsatt skal gjenspeile lagets og medlemmenes prioriteringer. Innleid planlegger eller sekretær skal være et redskap for laget, ikke premissgiver i arbeidet!

I tillegg finnes mye kunnskap og informasjon å hente i ulike publikasjoner og på nett. Det er etter hvert laget mange driftsplaner og å hente eksempler fra tidligere og lignende planprosesser er alltid fornuftig. Å få en god oversikt over tidligere undersøkelser og kunnskaper om fisk og fiske i planområdet er en viktig del av planprosessens innledende fase.

Mer informasjon og tips om konsulenter og fagekspertise får du fra grunneierorganisasjonene. Se www.skog.no, www.bondelaget.no og www.fisketurismeinnland.no for nærmere info.

nelsen av 2000-tallet har vært lite midler til aktiv ressursforvaltning, og innlandsfisk har vært lite prioritert sammenlignet med for eksempel forvaltningen av hjortevilt og anadrome laksefisk. Myndighetenes støtte til næringsutvikling har imidlertid mange steder åpnet

for nye næringsrettede prosjekter. Etter hvert har mange tilbud innen fisketurisme sett dagens lys. En god driftsplan er svært viktig for å legge til rette for utvikling av fisketurisme.

Videre opplysninger og bestilling av brosjyren:

Øyvind Wang, Norges Skogeierforbund, postboks 1438 Vika, 0115 Oslo,
oyvind.wang@skog.no, tlf. 916 98 857

Finn Erlend Ødegård, Norges Bondelag, postboks 9354 Grønland,
0135 Oslo, finn.erlend.odegard@bondelaget.no, tlf. 22054549

Tekst og redaksjon: Øystein Aas, Øyvind Wang, Børre Dervo og Finn Erlend Ødegård. 2010
Grafisk utforming: Karl Sivertsen, NINA.
Foto omslag: Øystein Aas. Øvrige foto: Øystein Aas, Børre Dervo, Per Jordhøy, Odd Terje Sandlund

